

MĂRTURII ALE POPULAȚIEI CIVILE DESPRE PRIZONIERII DE RĂZBOI ROMÂNI ÎN ZIARUL „LA ROUMANIE” (1918–1919)

Doctor în istorie, cercetător științific I, **Gherghina BODA**
Muzeul Civilizației Dacice și Romane Deva

TESTIMONIES OF THE CIVILIANS ABOUT THE ROMANIAN WAR PRISONERS IN THE NEWSPAPER „LA ROUMANIE”

Summary. The Act of the Great Union was the centuries-old dream of the Romanian people, a dream overshadowed by countless material sacrifices, but especially human. Since 1918, Paris has become the center of Romanian propaganda abroad and the newspaper “La Roumanie” became the spokesman of Romanian interests. The pages of the newspaper reflect the suffering of the Romanian war prisoners. There are many testimonies that prove the cruel fate of these unfortunate people from the German war camps. All prisoners of war were physically and mentally abused, hungry and humiliated, but the Romanians were treated even more cruelly than the other prisoners. Inhuman gestures made by the German army will remain forever in people’s consciousness as a great shame, as an indelible stain on the face of humanity.

Keywords: prisoners, war, sufferings, testimonies, cruelty.

Rezumat. Actul Marii Uniri a fost visul de veacuri al poporului român, un vis umbrat de nenumărate sacrificii materiale, dar mai ales umane. Începând din 1918, Parisul a devenit centrul propagandei românești în străinătate iar ziarul „La Roumanie” a devenit purtătorul de cuvânt al intereselor românești. În paginile ziarului se reflectă suferința prizonierilor români de război. Există multe mărturii care atestă soarta crudă a acestor nefericiți din taberele germane de război. Toți prizonierii de război au fost abuzați fizic și psihic, înfometăți și umiliți, dar românii au fost tratați cu mai mare cruzime decât ceilalți prizonieri. Gesturile inumane făcute de armata germană vor rămâne pentru totdeauna în conștiința oamenilor ca o mare rușine, ca o pată de neșters pe fața umanității.

Cuvinte-cheie: prizonieri, război, suferințe, mărturii, cruzime.

O întoarcere în trecut pe firul evoluției poporului român ne va releva prezența luptei permanente pentru libertate și dreptate socială, pentru unitate și independență național-statală. Ideea de unitate a fost firul roșu care a străbătut istoria românilor, constanta conștiinței de sine, idealul suprem care a animat în permanență conștiința socială și manifestările poporului român pe parcursul întregii sale evoluții istorice, sfidând toate piedicile și granițele trasate artificial între frații de același neam. Unitatea și independența națională au devenit cauza dreaptă și sfântă a poporului român, adunând la un loc atât acțiunea patriotică a țaranului, cât și forțele creatoare ale elitei luminate a neamului [5, p. V].

Dorința de unitate statală a românilor manifestată de-a lungul istoriei s-a concretizat sub forma conștiinței originii comune a tuturor locuitorilor spațiului fostei Dacii, a comunității de limbă, de cultură, tradiții, obiceiuri și de aspirații, în permanența locuirii aceluiași teritoriu istoric, în unitatea sa etnică [1, pp. 85-105].

Pe măsura formării și întăririi conștiinței naționale, ideea de unitate a devenit laitmotivul acțiunii tu-

turor românilor. Apariția și dezvoltarea conștiinței de sine în Evul Mediu a determinat, într-o mare măsură, actul politic înlăptuit de Mihai Viteazul în anul 1600. Deși nu a fost decât de scurtă durată, acest act politic s-a dovedit a fi primul pas concret care a materializat idealul național românesc și care a pătruns atât de adânc în conștiința oamenilor încât a dobândit valoare de simbol, ba mai mult, o valoare mitică, transformându-se ulterior în steaua călăuzitoare a acțiunilor și manifestărilor viitoare.

Al doilea pas decisiv în favoarea unirii tuturor românilor l-a constituit formarea statului național român în anul 1859, prin unirea provinciilor Țara Românească și Moldova, sub sceptrul aceluiași domnitor, Al. Ioan Cuza. Tânărul stat s-a transformat în catalizatorul întregii vieți românești, magnetul spre care vor gravita românii de atunci înainte și spre care și-au orientat toate năzuințele și speranțele [7, p. 486]. De la 1859 până la 1918, prin toate acțiunile lor, românii nu au făcut decât să pregătească actul Marii Uniri înlăptuit la Alba Iulia în 1 Decembrie 1918.

Pasul decisiv în realizarea unității naționale l-a constituit intrarea României în război și epopeea din

vara anului 1917, în acest mod probându-se trăinicia și puterea conștiinței naționale, a sentimentului național.

Prima provincie care s-a unit cu Țara a fost Basarabia, anexată Rusiei țariste în anul 1812. În această provincie mișcarea națională a cunoscut o deosebită eferescență în timpul revoluției din februarie 1917, conducerea acesteia fiind încredințată Partidului Național Moldovenesc, constituit în martie 1917, care avea ca organ de presă reprezentativ ziarul „Cuvânt Moldovenesc”. Vara anului 1917 a fost hotărâtoare pentru acțiunile care s-au declanșat ulterior. În acea perioadă, Rada ucraineană urmărea extinderea autorității sale și asupra Basarabiei. Însă la 25 septembrie/8 octombrie 1917 guvernul revoluționar a recunoscut dreptul popoarelor la autodeterminare, fapt care, ținând cont și de intențiile expansioniste ale Radei ucrainene, a provocat întrunirea Congresului ostașilor moldoveni de la Chișinău în data de 20 octombrie/2 noiembrie 1917. Acest Congres, bazându-se pe *Declarația drepturilor popoarelor din Rusia*, a proclamat autonomia politică și teritorială a Basarabiei, iar ca organ de conducere a țării a fost ales Sfatul Țării, prezidat de Ioan Inuceț. La 2/15 decembrie 1917 a fost proclamată Republica Democratică Moldovenească, ca membră cu drepturi egale a Republicii Federative Ruse, iar la 22 ianuarie/4 februarie 1918, Sfatul Țării a proclamat în unanimitate independența tinerei Republici.

În urma Păcii de la București, la 27 martie/9 aprilie 1918, s-a hotărât unirea Republicii Democrate Moldovenești cu România.

Următoarea provincie care s-a unit cu România a fost Bucovina. Situația acestei provincii, aflată sub stăpânirea Monarhiei austriece, a fost deosebit de grea în acești ani. La începutul războiului, circa 30 000 de tineri au fost forțați să se înroleze în armata austriacă, ulterior numărul acestora crescând considerabil [7, p. 488]. Suferințele poporului român din Bucovina au atins cote maxime în perioada dată și în special în anii războiului. Lupta națională s-a întetit în urma intențiilor Monarhiei de a se reorganiza, Bucovina ocupând un nou loc în acest plan care contravenea însă planurilor naționale. În atare condiții, o mare parte a oamenilor politici bucovineni au trecut în România, de unde au continuat activitatea politică în favoarea unității naționale. Această luptă s-a organizat cu precădere în jurul *Asociației românilor bucovineni și transilvăneni și Asociației bucovinenilor*, înființată la București în iulie 1915. Nici deputații din Parlamentul de la Viena, în frunte cu Constantin Isopescu-Grecul, nu au rămas în afara luptei naționale, ei organizându-se în *Clubul român al parlamentarilor*, propunându-și cu precădere o colaborare cât mai strânsă cu ro-

mâni din Transilvania. Acest *Club* a fost transformat în *Consiliul Național Român*. La 22 octombrie 1918, în Parlamentul de la Viena, deputații C. Isopescu-Grecul și Gh. Grigorovici au susținut și declarat deschis dorința lor de a se uni cu Țara. La 14/27 octombrie 1918, *Consiliul Național Român*, la inițiativa lui Sextil Pușcariu și a lui Iancu Flondor, a convocat o adunare a reprezentanților poporului român din Bucovina care a fost declarată constituantă și în cadrul căreia s-a hotărât unirea Bucovinei cu celelalte provincii românești într-un stat independent. În tot acest demers național-politic, o importanță deosebită a avut acțiunea de la Darnița din 13/26 aprilie 1918, care prin influența și consecințele pe care le-a avut a fost socotită „Prima Alba-Iulia, cea dintâi manifestare puternică de unire a teritoriilor românești din Austro-Ungaria” [6, p. 273].

Ca urmare a acestor acțiuni naționale, ucrainenii au reacționat dur, intervenind în forță cu armata. I. Flondor, în condiții de agresiune teritorială, a solicitat ajutor armatei române care a trimis acolo divizia a 8-a infanterie, sub comanda generalului Zadik. La 15/28 noiembrie 1918, la Cernăuți a fost convocat un congres al reprezentanților întregii populații din Bucovina unde, în unanimitate, s-a votat unirea Bucovinei cu România [8, pp. 13-14].

Referitor la Transilvania, aflată sub stăpânire austro-ungară, putem afirma că a avut cea mai tragică soartă. În anii războiului, viața economică a fost militarizată, salariile au fost reduse drastic, au avut loc nenumărate rechiziții, a scăzut producția, de asemenea nivelul de trai a cunoscut o scădere dramatică. La toate acestea s-a adăugat instalarea terorii etnice și politica de maghiarizare extrem de dură, fapt care a determinat declanșarea unor numeroase mișcări de protest. În același timp a crescut și rezistența socială și națională care a devenit mai organizată și a îmbrăcat forme tot mai înalte.

Pe plan extern s-au făcut o serie de demersuri pentru sensibilizarea opiniei publice față de realitățile românești. În iunie 1918, politica SUA față de Austro-Ungaria s-a modificat, fapt concretizat prin adoptarea *Memorandului asupra politicii Statelor Unite față de naționalitățile din cadrul Imperiului Austro-Ungar*, act în care se milita pentru desființarea Monarhiei Dualiste și constituirea statelor naționale. Începând cu anul 1918, Parisul devine centrul propagandei românești în străinătate, iar ziarul „La Roumanie”, editat cu începere din luna ianuarie, devine purtătorul de cuvânt al intereselor românești [7, p. 493].

Lupta națională a românilor din Transilvania s-a împletit cu cea a celorlalte naționalități din Imperiu, culminând cu organizarea Marii Adunări Naționale de la Alba-Iulia, la 1 Decembrie 1918, unde a fost pro-

clamată unirea Transilvaniei și a Banatului cu România [2, p. 368], realizarea dezideratului de veacuri al poporului român.

În paginile ziarului „La Roumanie” din anii 1918–1919, găsim zugrăvită realitatea românească, acțiuni militare și politice în care au fost implicați românii, indiferent de provincie, toate frământările și suferințele poporului român din acești ani plini de drame, jertfe materiale și, mai ales, umane. O dovadă a acestor suferințe o constituie și viața militarilor de pe front, precum și a prizonierilor de război care au trecut prin drame fizice și morale de neimaginat. În paginile sale, ziarul „La Roumanie” prezintă o serie de articole referitoare la situația militarilor români din taberele de prizonieri din Germania și Franța. Chiar dacă articolele nu îi nominalizează pe acești nefericiți prizonieri de război, ci îi prezintă colectiv, ei rămânând niște anonimi printre alți anonimi, nu trebuie să uităm că ei sunt EROII care au făcut posibilă MAREA UNIRE și că faptele lor trebuie să rămână înscrise în istorie cu litere de aur, că jertfele și suferințele lor au format fundamentul pe care s-a construit România modernă.

Comparativ cu taberele germane, cele franceze ofereau condiții decente, relativ bune în condițiile de război. Comportamentul militarilor francezi era unul civilizat, individul era respectat, la fel și drepturile omului, totul fiind în deplin acord cu pactele internaționale referitoare la prizonierii de război.

În schimb, în taberele germane, acordurile internaționale erau grav încălcate, soldații internați beneficiind de cele mai rele condiții de viață și de cele mai sălbatic și inumane tratamente, pedepsele corporale constituind una dintre cauzele deceselor masive, la care se adăuga înfometarea și frigul.

Într-un articol din 2 decembrie 1918, ziarul consemnează situația dezastruoasă în care se găsea România la sfârșitul acestui an și suferințele morale și materiale ale populației românești. Articolul citează cartea *Ma captivité en Allemagne*, scrisă de Geo André, care, printre numeroasele informații despre război și despre viața prizonierilor de război din taberele germane, face referire și la românii aflați captivi acolo. El, ca și mulți alții, descrie ororile care se petreceau în acele tabere, afirmând că sunt demne de infernul lui Dante. Autorul relatează despre aducerea unui convoi de prizonieri români în lagăr: „Acești țărani români care fuseseră oameni robuști, deveniseră schelete veritabile, oasele lor fiind ținute doar de piele. Sosiseră în stare de epuizare și pentru a se ține în picioare trebuiau să se țină unii de alții. Făceau bloc și coloană compactă avansând oscilant. Suferința din privirile lor era sfâșietoare, cumplită...” [3, p. 4]. Erau epuizați de foame și de frig, dar suferința lor nu i-a impresionat

cu nimic pe militarii germani care, cu o bucurie diabolică îi loveau cu bastonul în rinichi sau cu pumnii în față până cădeau în genunchi, continuând să-i lovească cu picioarele pentru a se ridica. O mare parte dintre aceștia a decedat, ei murind chiar și după doar două luni de lagăr din cauza privațiunilor de tot felul și a relelor tratamente aplicate. În urma subnutriției, cei care mâncau cu lăcomie mâncarea mizeră, mureau de indigestie. Lipsa hranei le scăzuse atât de mult condiția umană încât adeseori erau văzuți aruncându-se asupra grămezilor de gunoi, devorând direct de pe pământ resturile menajere [3, p. 4].

Autorul cărții mai povestește o întâmplare zguduitoare care atestă, o dată în plus, cruzimea militarilor germani și brutalitatea animalică cu care maltratau prizonierii de război. Indignați și impresionați de spectacolul pe care îl oferea acel convoi lamentabil, unul dintre prizonierii francezi a căutat o pâine pe care să le-o dea câtorva înfometați români. Văzându-l, un ofițer german a tăbărât asupra lui și l-a palmuit, dar francezul, ascultând doar de revolta sa, a ripostat și „i-a administrat ofițerului o corecție exemplară”. Din nefericire, ofensa adusă germanului nu a rămas fără urmări și după o lună imprudentul prizonier francez a fost executat prin împușcare.

Toate informațiile care se regăsesc în paginile acestui ziar și nu numai, subliniază faptul că dintre toți prizonierii, românii aveau soarta cea mai crudă.

Este demonstrat faptul că suferințele comune creează o relație de solidaritate extrem de trainică care trece dincolo de orice deosebire de rasă, țară, religie, apartenență politică etc. O astfel de solidaritate s-a născut în aceste lagăre germane ale morții. G. André povestește cum ceilalți prizonieri din lagăr făceau colecte de hrană pentru români și nu au renunțat la acest gest în ciuda tuturor pedepselor. Ba mai mult, sfidând orice pericol și punându-și viața în pericol, unii chiar au fost uciși de santinele, escaladau în fiecare noapte gardul de sârmă ghimpată care îi despărțea de un depozit de alimente de unde furau biscuiți pentru românii înfometați.

Alte mărturii cutremurătoare despre viața din taberele germane ne-au parvenit de la George Mironescu care a semnat un articol în ziarul „La Roumanie” din 10 aprilie 1919 [4, p. 1]. Era unanim recunoscut faptul că dintre toți prizonierii de război aliați care au fost colegi de suferință cu prizonierii români, aceștia din urmă erau cei mai maltratați. Declarația în cauză a fost permanent susținută de mortalitatea deosebit de ridicată a românilor în comparație cu a altor naționalități, aceasta variind între 60% și 90% [4, p. 1]. Mortalitatea oficială a prizonierilor români internați în aceste tabere nu reflecta însă situația reală, deoare-

ce germanii, chiar dacă erau deosebit de scrupuloși în privința statisticilor pe care le întocmeau, nu declarau datele reale din registrele lor, evitând, de exemplu, să trimită românilor listele exacte ale prizonierilor aflați în taberele de război.

În lupta împotriva atrocităților săvârșite de germani, un merit aparte i-a revenit secțiunii române a Asociației *Veșmântul prizonierului de război* din Paris, care a desfășurat o amplă activitate în favoarea prizonierilor de război români și care, printre altele, a atras atenția asupra faptului că în luna septembrie a anului 1918, germanii au ascuns aproximativ 15 000 de prizonieri români pe care îi foloseau la diverse munci în zona de luptă, încălcând toate prevederile acordurilor de război.

Datorită numeroaselor mărturii și informații care dezvăluiau situația dramatică și inumană aplicată prizonierilor de război, s-a constituit o comisie care avea drept sarcină verificarea acestora. Iată câteva dintre mărturiile populației civile: parohul Garnier din Ernolsheim (Alsacia), comunicând lista soldaților români morți în tabăra din Bleiche, aproape de Ernolsheim, declara că „Șapte dintre acești bieți soldați care au murit sigur ca o consecință a slăbiciunii fizice, a lipsei de hrană, au fost îngropați de mine” [4, p. 1].

Un alt paroh, Charles Hug din Lautenbach, tot din Alsacia, afirma că „cimitirul bieților români se găsește la liziera pădurii. Noi știm că bieții români sunt morți de foame. Noi nu putem să-i ajutăm. Ei sunt maltratați. Pădurarul Roesch vă poate indica numele călăilor nefericiților voștri compatrioți” [4, p. 1].

Un alt martor al abuzurilor și cruzimii militarilor germani este Albert Lemlyn, directorul unei uzine din Keskastel (Alsacia), care a relatat o întâmplare din 17 martie 1919, atunci când într-o dependență a uzinei a fost adus un convoi de 250 de prizonieri români. Dintre aceștia, 40 au murit în câteva zile, iar 93 au fost transferați la Sarrebourg într-o stare deplorabilă. A. Lemlyn afirma că nefericiții prizonieri se hrăneau cu sfeclă roșie putrezită aruncată la gropile de gunoi de țărani din localitate sau adunau mlădițe de urzici pentru a nu muri de foame. Această hrană alterată și insuficientă era una dintre cauzele principale ale deceselor, o a doua cauză fiind brutalitatea germanilor. Ei le aplicau prizonierilor nenumărate lovituri de baston sau cu patul puștilor care, având în vedere slăbiciunea fizică accentuată a bieților oameni, nu făceau decât să accelereze cedarea organismului acestora. A. Lemlyn oferă informații despre inscripțiile a 17 morminte cu rămășițele bieților soldați, inscripții care nu ofereau niciun nume, fiind redactate astfel: „Hier rühen 6 Rumänen, Marz 1917 – hier rühen 2 Rumänen, April 1917” [4, p. 1] etc. (aici odihnesc 6

români, martie 1917 – aici odihnesc 2 români, aprilie 1917). Tot Lemlyn relatează că o anume doamnă Fenerstorf, scârbită de tratamentul josnic aplicat prizonierilor, a organizat un fel de șantaj anonim, astfel încercând să atragă atenția asupra situației lor și, poate în acest mod, să le atenueze suferința. Din păcate, ea a fost descoperită și urmărită pentru „injurii față de un ofițer”. Dar depozițiile martorilor aduși în apărarea sa au fost atât de copleșitoare pentru casta militară încât au fost obligați să mușamalizeze această situație. A. Lemlyn însă a dat indicațiile necesare pentru găsirea dosarului în cauză.

Alte informații au fost oferite de patru funcționari ai căilor ferate alsaciene, anume Jaques Weiss, Jean Weisenburger, Alfred Brignon și Joseph Romens [4, p. 1]. Astfel, ei povestesc o întâmplare petrecută spre mijlocul lunii ianuarie 1917 când soseau primele trenuri dinspre Rhin în gara Hansberger (aproape de Strasbourg). Aceste trenuri ale morții erau pline cu prizonieri români înfomețați, însetați și aproape înghețați. Mulți erau morți deja, iar alții se aflau în agonie. Au mai urmat alte șase trenuri, cu aceeași direcție, pline cu prizonieri secătuiți de foame și de frig. Pe la mijlocul lunii februarie a sosit un alt tren, pe la ora 04:00 dimineața, în care erau înghesuiți 500-600 de prizonieri români. De afară se auzeau plânsetele și gemetele bieților soldați. Impresionați de suferința care răzbătea din interiorul vagoanelor, funcționarii gării au rugat santinelele să deschidă vagoanele, dar aceștia au refuzat de teama unor pedepse aplicate de ofițerii germani. Abia pe la ora 09:00 prizonierii au fost lăsați să coboare din vagoane. Spectacolul oferit a fost unul macabru, mulți ieșeau clătănându-se, slabi ca fantomele, îndreptându-se spre câmpurile învecinate pentru a căuta iarbă să-și astâmpere foamea. Pe la ora 10:00 au fost adunați la un loc cu lovituri de baston pentru a primi o gamelă de supă groaznică și 50 de grame de pâine. Cei care din cauza neputinței fizice au rămas în vagoane, nu au primit nimic de mâncare, moartea prin inaniție fiind pentru ei o eliberare. Spre orele amiezii au fost coborâți din vagoane prizonierii morți, 11 cadavre și aproximativ 70 care se aflau în agonie. Toți au fost depuși pe pământul înghețat. Pe la ora 14:00, cei care mai puteau merge, au fost obligați să se urce în vagoane. Atunci a avut loc o întâmplare sfâșietoare: un biet prizonier a îndrăznit să mai ia din supă, fapt care l-a determinat pe un soldat să-i aplice o lovitură de baston în cap, îngenunchindu-l [4, p. 1].

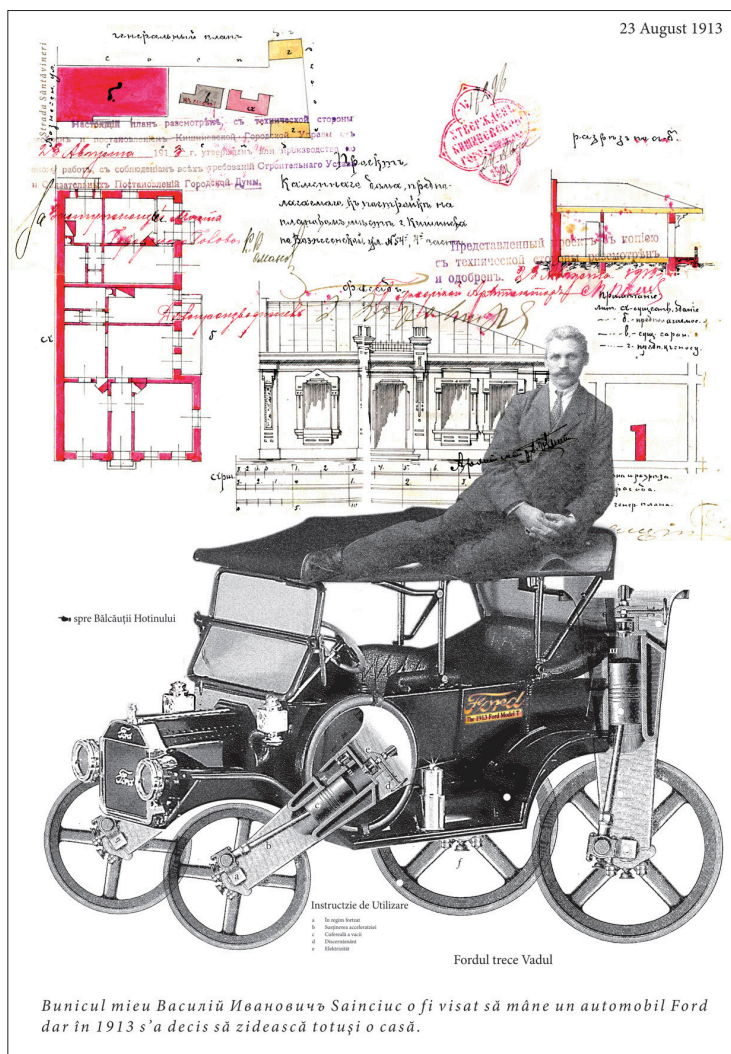
De remarcat este faptul că populația civilă a Germaniei dezaproba total acest tip de comportament al armatei germane, aducând, nu o dată, mărturii despre atrocitatea fără seamăn de care dădea dovadă și constituindu-se de multe ori în acuzatori.

Acestea sunt doar câteva mărturii care confirmau torturile cumplite aplicate prizonierilor de război, cu predilecție celor români, precum și bestialitatea feroce a militarilor germani. Niciun om civilizată nu poate înțelege mentalitatea și comportamentul inuman, deosebit de crud al aceluia care pot maltrata atât de odios semeni de-ai lor. Cei din urmă nu aveau altă vină decât că participau la un război pe care nu ei l-au declanșat și luptau doar ca să-și apere țara, însă, din nefericire, făceau parte din tabăra adversă.

Aceste fapte ale armatei germane vor rămâne pentru totdeauna în conștiința colectivă ca o mare rușine, ca o pată de neșters pe obrazul umanității, ca o filă neagră a istoriei. Prin toate mijloacele, popoarele lumii au datoria să prevină și să intervină cu hotărâre pentru a nu mai permite asemenea crime, pedepșind toate aceste „acte de ferocitate fără nume” și pe autorii lor.

BIBLIOGRAFIE

1. Iorga N. Istoria românilor. București, vol. IX., 1938, pp. 85-105.
2. Lupaș I. Istoria unirii românilor. București, 1937, p. 368.
3. Le sort des prisonniers roumains en Allemagne. În: La Roumanie, nr. 48, 1918, p. 4.
4. Le traitement des prisonniers roumains en Allemagne. În: La Roumanie, nr. 65, 1919, p. 1.
5. Marinescu C. Gh. Epopeea Marii Uniri. Galați, 1993, p. V.
6. Pascu Ș. Marea Adunare Națională de la Alba Iulia. Cluj, 1968, p. 273.
7. Platon Gh. Istoria modernă a României. București, 1985, pp. 486, 488.
8. Popescu-Puțuri I. Pentru o cauză dreaptă. Intrarea României în război în august 1916 (II). În: Anale de istorie, 2, 1978, pp. 13-14.

Lică Sainciuc. Fără titlu. Hârtie, calcugravură, anii 2000.